

А. ЮНУСАЛИЕВА, А. ТОЙЧУБАЕВА

АЛИППЕ

**Жалпы орто билим берүүчү мектептердин
1-классы үчүн окуу китеби**

Алтынчы басылышы

Өзбекстан Республикасынын Элге билим берүү
министрлиги тарабынан басууга сунушталган

«SHARQ» БАСМА-ПОЛИГРАФИЯЛЫК
АКЦИОНЕРДИК КОМПАНИЯСЫНЫН
БАШКЫ РЕДАКЦИЯСЫ
ТАШКЕНТ – 2020

УЎК: 811.512.134:003.081.3-028(075.2)
КБК 74.102я71
Ю 56

Республикалык максаттуу китеп фондунун
каражаттары эсебинен басылды

Пикир жазгандар:

Н. Алисултанова – Андижан мамлекеттик университетинин ага окутуучусу;
З. Каххарова – Ташкент областынын Бекө районундагы 35-мектептин
башталгыч класс мугалими.

Шарттуу белгилер:

 – үндүү тыбыштар

 – үнсүз тыбыштар

 – ойлоп тап

 – сабак аяктады

ISBN 978-9943-5995-8-1

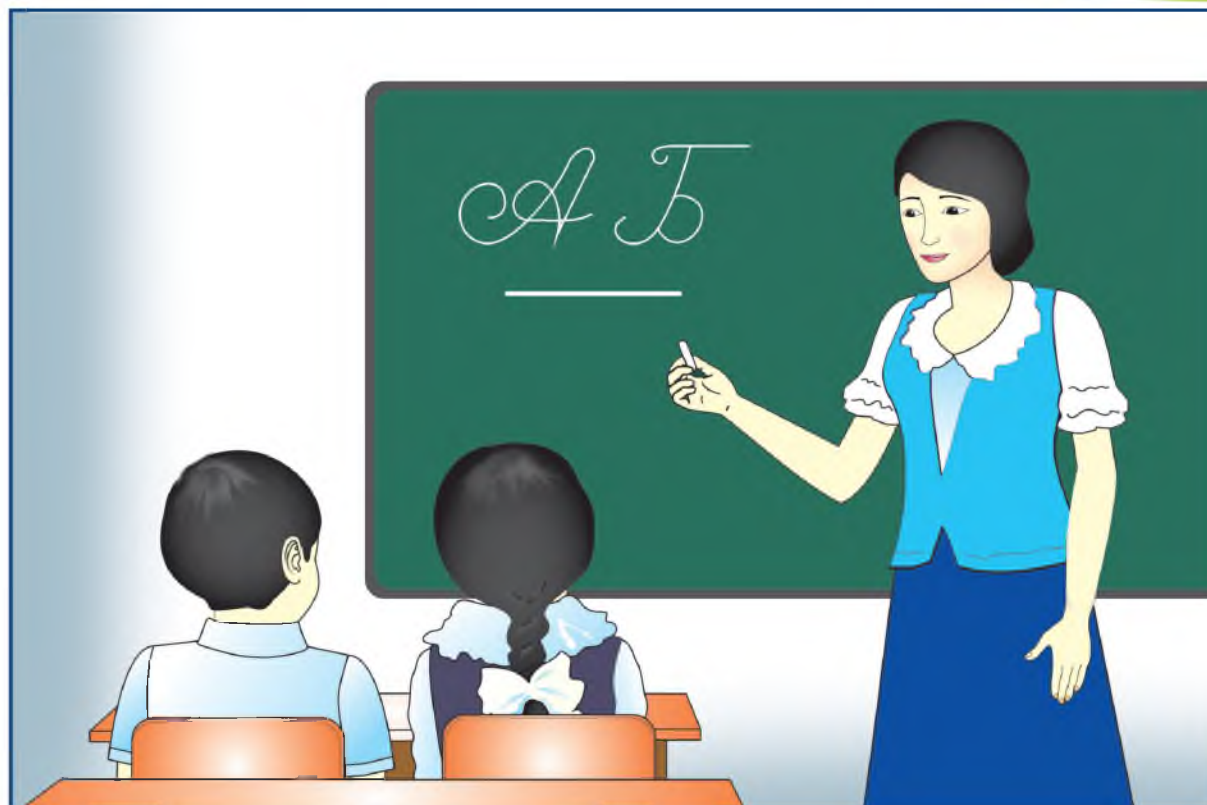
© А. Юнусалиева, А. Тойчубаева.
© «Sharq» БПАК Башкы редакциясы, 2015, 2020

1-СЕНТЯБРЬ – ЭГЕМЕНДУУЛУК МАЙРАМЫ

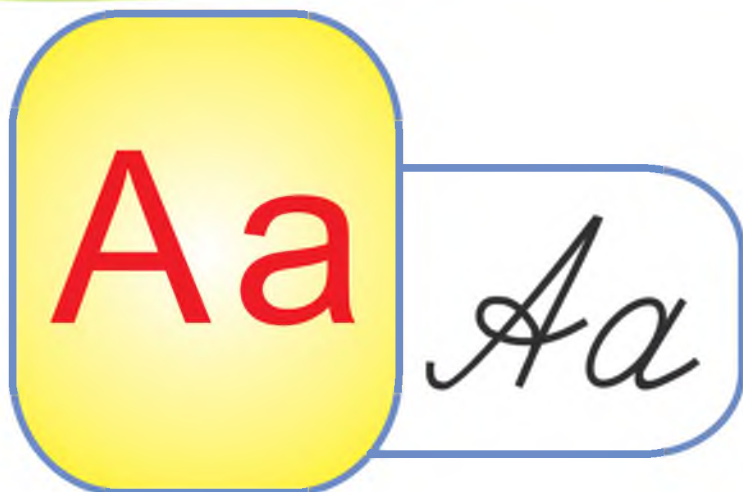

a a

a a

a a

a a

a a

a a

О

О   О

О

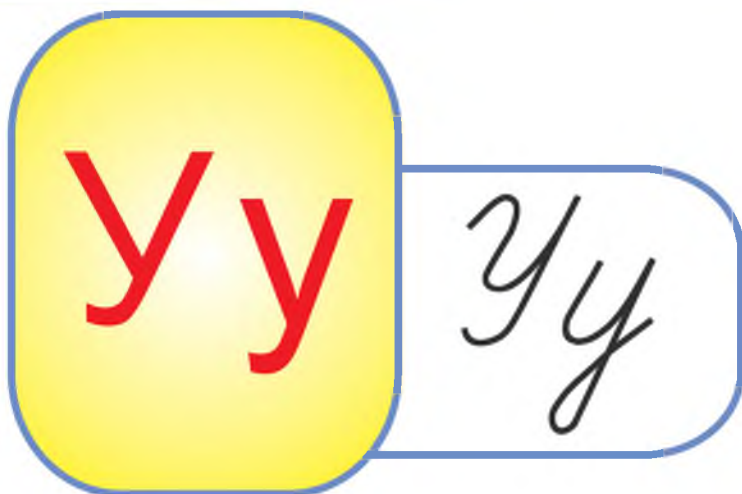

О

О

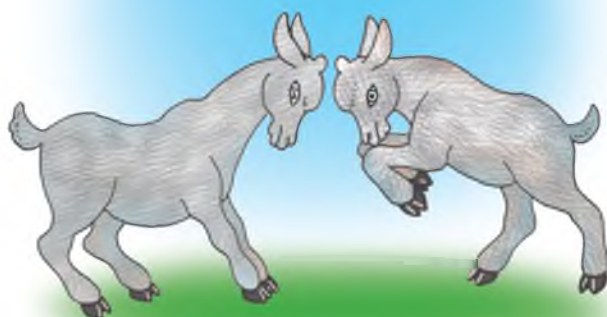
у

у

у

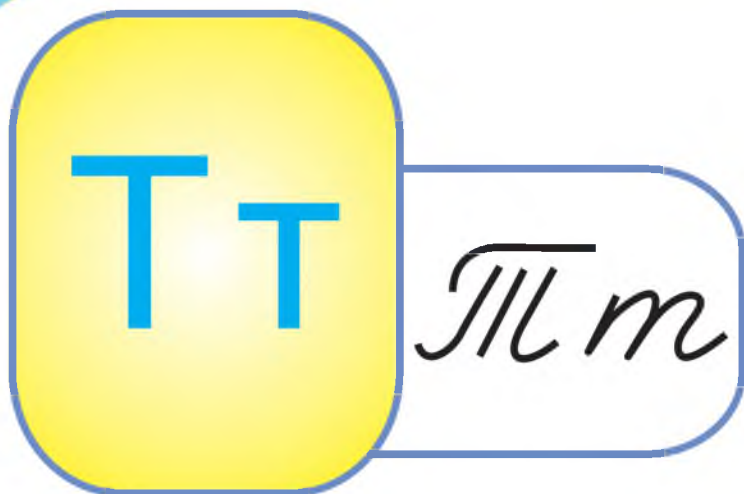
у

у

та

ат

а-та

то

от

о-то

ту

ут

ат-та

А-та – ат. Ата – ат-та. А-та – от.

Т

Т

Т

Т

Т

то	ту
от	то
ут	ту

А-та, ат-та.
А-та – То-ту.
А-та, ут-ту.

Тоту			
То		ту	
Т	о	т	у

т — а
о
у

а — о
у — т

п

па
по
пу

ап
оп
уп

топ
тап
туп

а-па
оп-па
то-пу

А-та – топ. Апа – то-пу. То-ту, тап.

па   а

п

па   то

п

э [ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Э э
(e)

Э Э
(e)

та
то
ту
те

эт
эп

па
по
пу
пе

те
пе

ат
от
ут
эт

теп
эт

ап
оп
уп
эп

теп-пе
эп-те

А-па – эт. То-ту, топ теп.

э [ ] [ ] [ ] [ ]

э [ ] [ ] [ ] [ ]

э [ ] [ ] [ ] [ ]

л

ла	ал	тал	э-ле	Ло-ла
ло	ол	тол	э-лет	то-ло
лу	ул	пол	А-пал	ап-та

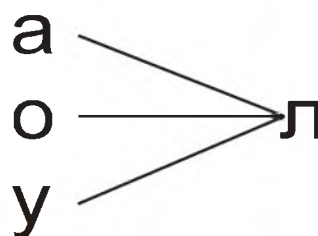
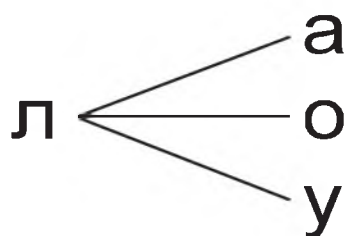
Ал – а-па. Ал – тал. А-па, эле. А-пал, эт ал.

л

л

М

ма
мо
му
ме

мал
мол
там
том

ал-ма
ма-ла
му-му
мо-ло

А-па, ал-ма ал. Ал-ма мол.

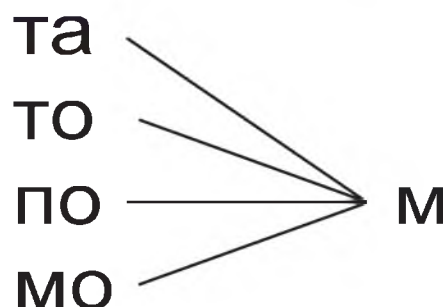
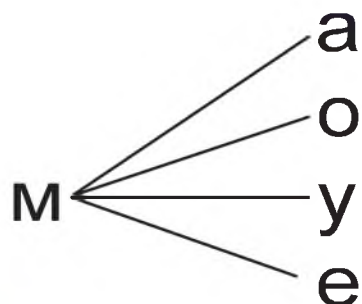
то-ло ал-ма.

М

М   М

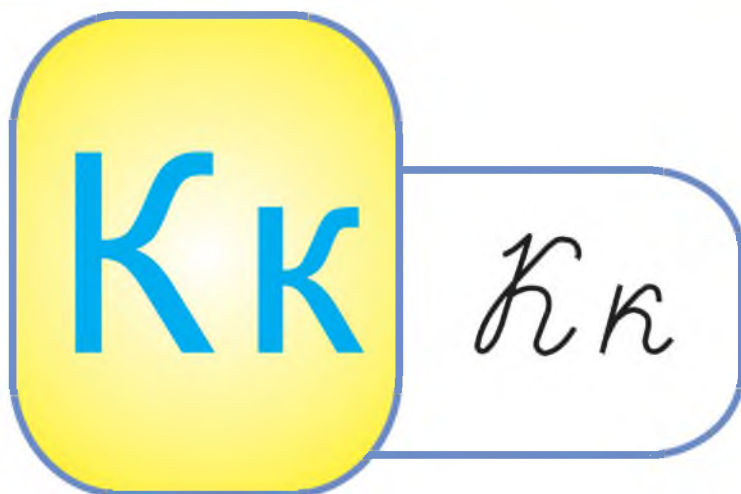

та	па	ла	ма
то	по	ло	мо
ту	пу	лу	му
те	пе	ле	ме

Ал – Пат-ма. Ма-мат, ма-ла.
Ма-мат, ма-ла-ла.

ка	ак	каа	а-ке	ка-та	Ке-мел
ко	ок	коо	о-ку	та-ка	кел-ме
ку	ук	куу	ке-ме	ка-па	кал-пак
ке	эк	кээ	ук-та	ту-мак	кет-пе

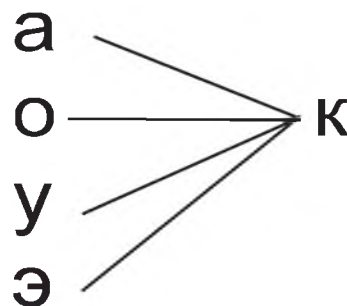
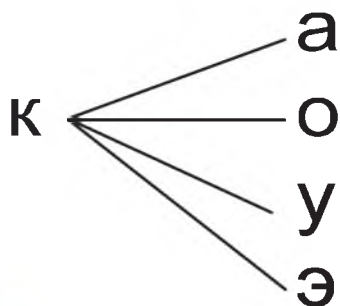

К

К

Ал — ак калпак. Ак калпак — а-та-ма. Ке-мел, кат ал. А-пал, кат о-ку.

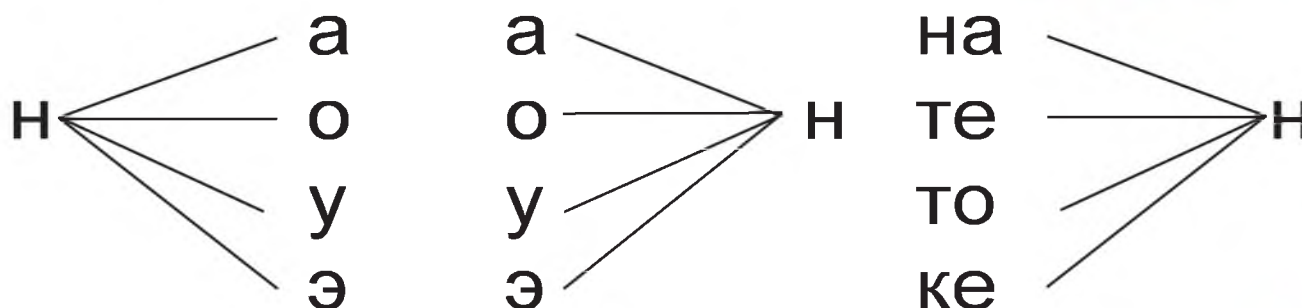

на	ан	нан	э-не	тал-кан
но	он	тан	ке-нен	ку-лун
ну	ун	тон	ме-кен	кап-кан
не	эн	кен	а-нан	кат-кан

А-та Ме-кен

А-та Ме-кен у-лук.
Ме-кен — э-не.

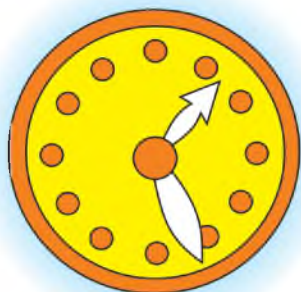
та	па	ла	ма	ка	на
то	по	ло	мо	ко	но
ту	пу	лу	му	ку	ну
те	пе	ле	ме	ке	не

эн	ат-кан	Ма-мат
он	кат-кан	А-пал
ун	ту-ман	Ке-мел
ан	ку-нан	То-ту

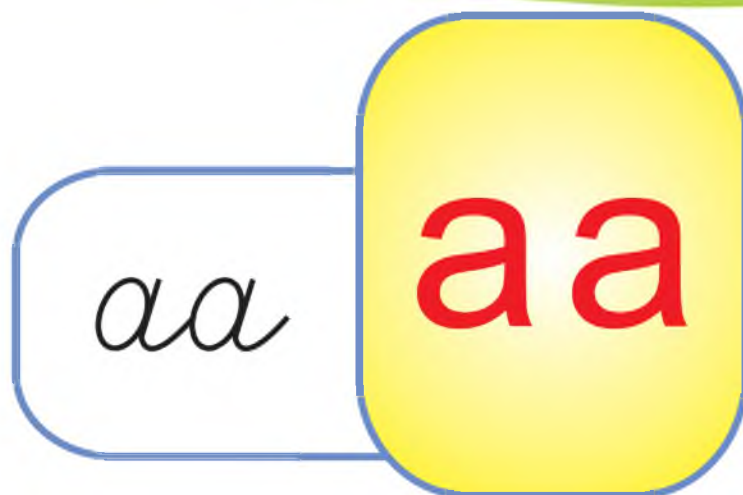

Ал – Ма-мат. Ма-мат, Ке-мел ____.
 А-пал, То-ту ал-ма _____.

а а

таа
паа
лаа

маа
каа
наа

та-лаа
ка-лаа
таан

Бул – та-лаа.

а а а

а а

м
к
т
л

аа

аа

н
л
к
п

Б б

Б б

б □ □ - □ □ □

ба
бо
бу
бэ

бал
бак
бат
бол

ба-ла
бо-то
ба-ка
бу-та

бал-та
бал-ка
бул-бул
Бо-лот

б □ - □ □ □

б □ - □ □

б □ □ - □ □

Бул – бак. Бо-лот бак-та. Бак-
та ал-ма мол.
Бул – бул-бул.

и -

ит	киТ	ки-теп	би-лим	Ти-лек
ил	пил	ки-лем	и-лим	Э-мил
ки	тил	тик-ти	би-лек	Ке-мел

и -

и

Ит

Бул — ит. — — —.

Ал _____. Бул ким? Бул — Э-мил.
Э-мил, би-лим ал. Ти-лек, ки-
теп о-ку. И-лим, — тик.

Апал

Кемел

ТИКТИ.

Й

ай	май	ой-но	бай-ке	А-тай
ой	тай	ой-ло	ай-нек	Ай-на
уй	бай	ай-на	тай-лак	Ай-бек
эй	кой	ой-мо	кай-мак	

Бай-ке, ка-на?

А-тай, ойно.

Ай-на, кий.

а	й
о	
у	

Б-П
b-p

па	по	пу	паа	поо	пуу
ба	бо	бу	баа	боо	буу

бол-пол
по-лот

бул-пул
бо-лот

бил-пил
пал-бал

Ал – пил. Му-ну бил.

Китеп

Китеп – бул билим. А-пал, китеп оку. И-лим ал.

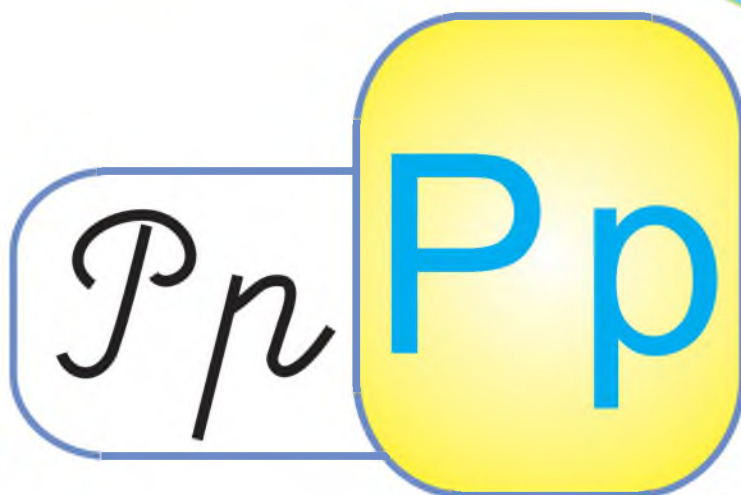

ка
та
бо

р

ра	ро	ру	ре	ри
ар	ор	ур	эр	ир

Р -

Р - -

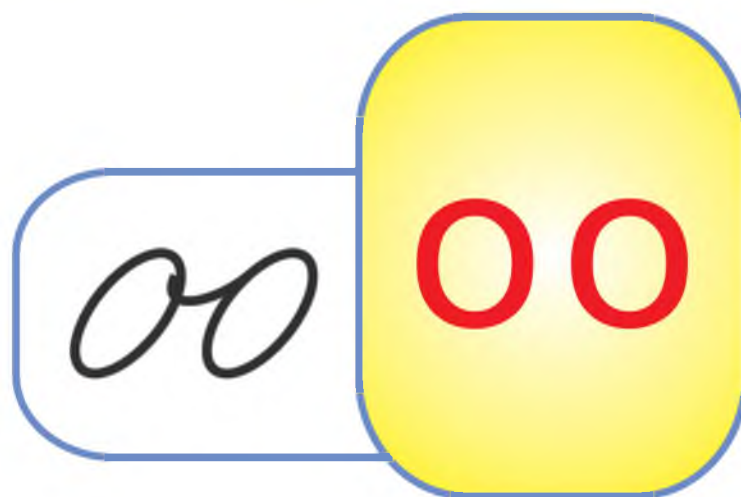
- Р

- Р -

Ал а-рал. Ал ма-рал.
Ма-рал, а-рал.
А-рал, ма-рал
Ал – тар-мал.

oo

oo o

а oo

тоо	моо	оор
поо	лоо	коон
боо	ноо	тоок

oo o

Апа – тоок. Ал – коон. Бул – ноо.

oo

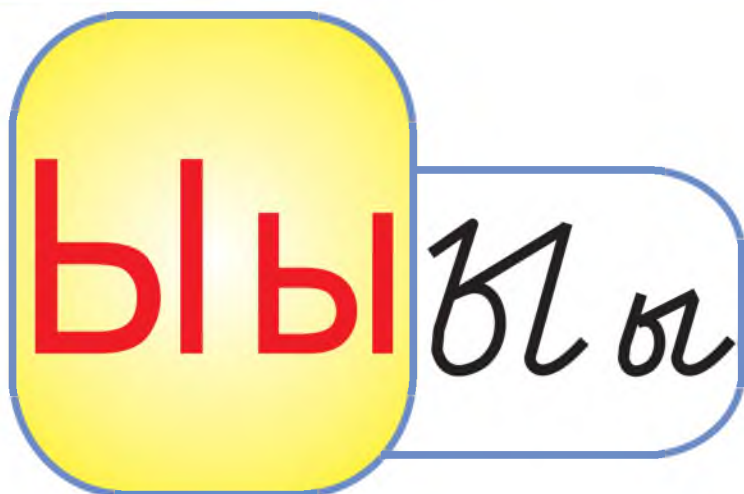

oo

oo

Ы □ - □ □ □ □ □

ТЫ	ПЫ	ЛЫ	МЫ	КЫ	НЫ	БЫ	РЫ
ЫТ	ЫП	ЫЛ	ЫМ	ЫК	ЫН	ЫБ	ЫР

ыр	ал-ты	кар-кы-ра
кыр	ал-тын	мык-ты
пыр	а-кыл	май-мыл

А-кыл мык-ты ба-ла.

Ал ки-теп о-куйт.

А-кыл-ай топ-ту кат-ты.

Ка-лык топ-ту тап-ты.

– А-кыл, ка-ра! Тур-на-лар.

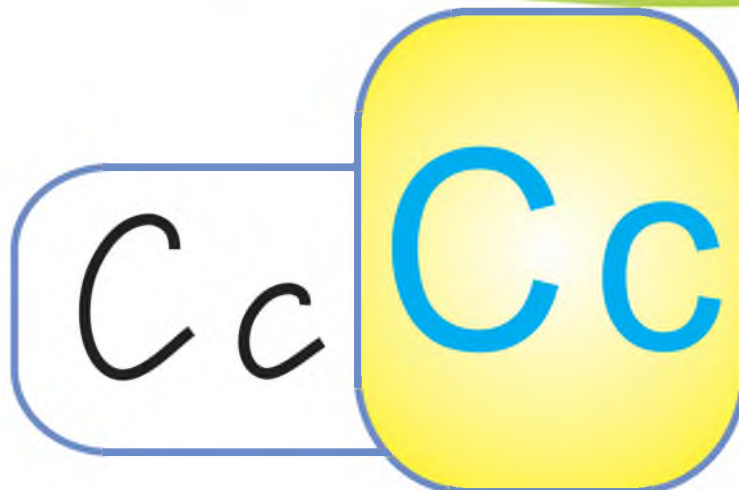
– Ка-лык, кар-кы-ра-лар!

С □ - □ □ □

са	со	су	се	си	сы
ас	ос	ус	эс	ис	ыс

сат	ас-ка	са-кал	А-сан
сук	ус-та	су-роо	Сай-кал
сеп	сай-ма	са-лам	Са-мат

С □ - □ □ - □ □ □

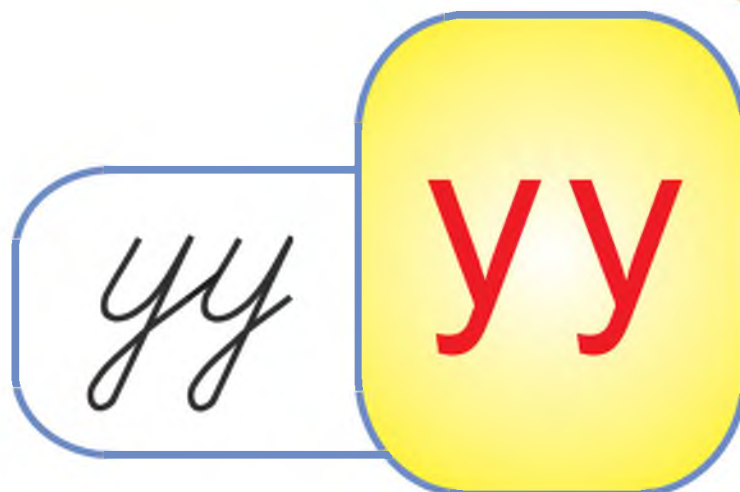

– Са-лам, Сай-кал.
 – Са-лам, Са-мат.
 – Са-мат, саат-ка ка-ра.
 – Сай-кал, суу а-лып кел.
 Са-мат ус-та бо-лот. Сай-кал
 ус-тат.

у у

у у

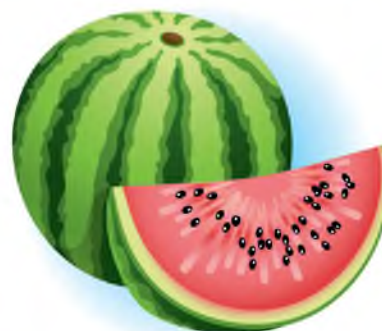
буу | суу | суук | у-луу
туу | куу | суу-луу | уу-лу

Ак куу
Бул ак куу.
Ал ак куу су-луу.

у у - у у

Д   -

да	до	ду
даа	доо	дуу

дан
дон
дат

да-нек
да-ры
дарт

Дил-бар
Ди-на-ра
Да-ми-ра

Дил-бар оо-руп кал-ды.

Ка-дыр а-та да-ры-ка-
на-дан да-ры ал-ды.

Ал:

–Дил-бар, да-ры-ны
ал, да-ры-лан, – деди.

– Ма-кул, а-та, да-
ры-ла-нам.

Карынын кебин капка сал.

да	до	ду	де	ди	ды
та	то	ту	те	ти	ты

Д-Т
g-m

да-рак | та-рак | дал-тал | дан-тан
ка-да | ка-та | доо-тоо | дат-тат

Бат айтма

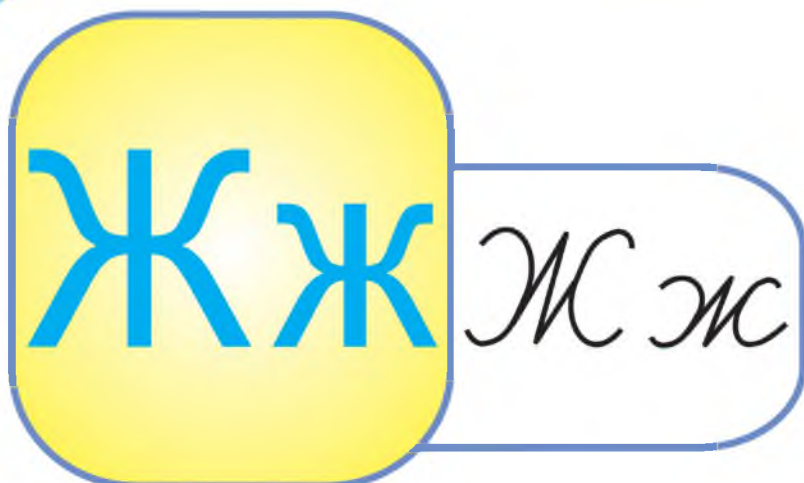
Ак деп-тер,
Топ деп-тер.
Тол-ту-ра,
Топ деп-тер,
Топ деп-тер.

Ак чай-нек-ке,
Ак кап-как.

	а	о	у	э(е)	и	ы
к	ка					
н		но				
б			бу			
т				те		
д					ди	
с						сы

Ж -

жа	жо	жу	же	жи	жы	жаа	жоо

жал	жа-ка	жо-мок	Жа-пар
жол	жу-ка	жо-рук	Жы-пар
жыл	жа-на	жал-коо	Жа-мал

Жай-лоо-до

Жа-пар жыл-кы бакты. Жыл-кы-лар жай-лоо-до. Жай-лоо сал-кын.

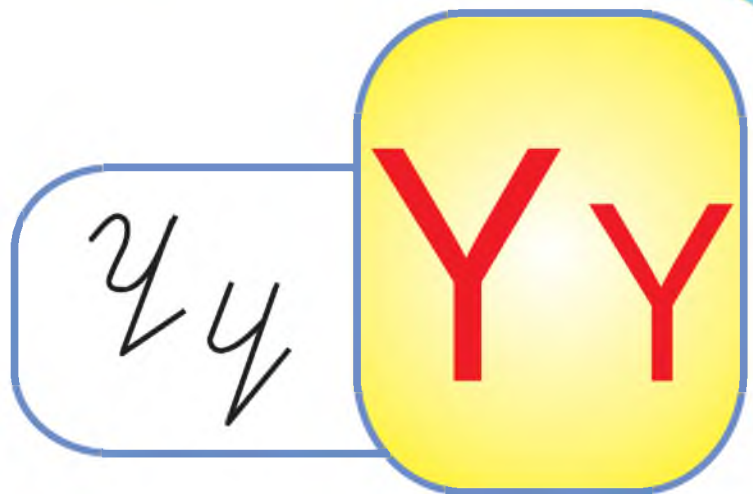
ж	а	л
	о	
	е	
	ы	

Ат — адамдын канаты.

Ү -

тү	пү	лү	мү	кү	нү	бү	зү

үн
үр
ү-түк
ү-кү

түн
күн
кү-лүк
кү-күк

Ү-кү

Ү-кү — то-кой-до. Ал тү-нү ук-
та-байт. Ү-кү-нүн ка-на-ты-нан
ү-кү то-пу ти-ги-лет.
Ү-мүт ү-кү-нү_____.

Ү -

Ү -

гүл | бир-ге | и-тел-ги | Гүл-нур
гимн | бү-гүн | ке-ре-ге | Гүл-на-ра

Гүл

Гүл-нур гүл эгет. Анын бир топ гүлү бар. Гүлү ак, сары. Ар дайым гүлдү белекке берет. Анын гүлүн алып баары кубанат.

Гүл жай-на-ган бул жер-ди,
Гүл-нар мак-тап ыр жазды.

га	го	гу	гы

	а	-	г		-		н

ма-га

кар-га

бу-гу

са-га

жор-го

ыр-га

Му-га-лим

Ме-нин э-жем — му-га-лим. Ма-га о-ку-ган-га жар-дам бе-рет. Ал мык-ты му-га-лим. Мен да ке-ле-чек-те му-га-лим болом.

ка	ко	ку	кы	ки	ке
га	го	гу	гы	ги	ге

К-Г

к-г

гүл
са-га
үл-гү

күл
са-ка
күл-кү

Түлкү менен карга

- Каак! Каак! – деди карга.
- Карга, карга, ырдап кой, – деди түлкү.
- Сенден корком, – деди карга.
- Менден коркпо, мен сага досмун, – деди түлкү.

ө -

тө	пө	лө	мө	кө
өт	өп	өл	өм	өк

ө -

көк | көл | кө-пө-лөк
өрт | өл-кө | кө-лө-кө

ө -

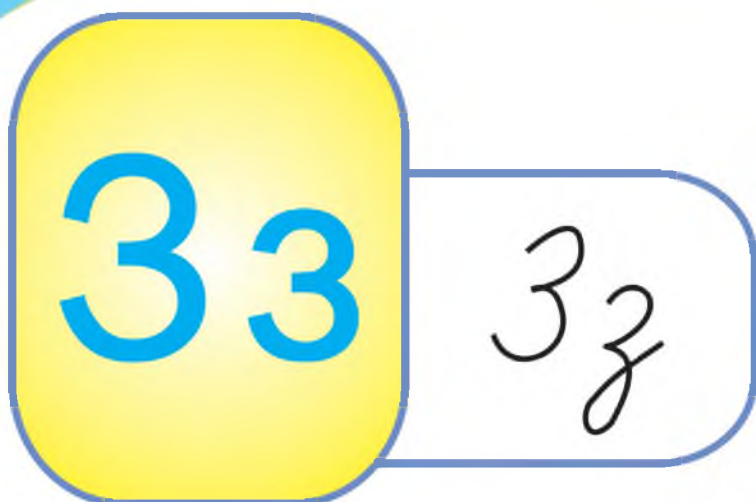
Көл

Көл ту-нук, көп-көк. Суу-су жы-
луу. Көл-дүн жанында да-рактар
бар. А-ба-сы сал-кын. Жай-да көл
сонун бо-лот.

Суу – өмүр.

з   - а

за	зо	зу	зе	зи	зы
аз	оз	уз	эз	из	ыз

а-зык
кооз

ка-зык
кы-мыз

к - з

Нооруз

Ноо-руз — у-лут-тук
май-рам. Ал жаз-да
май-рам-да-лат. А-па-
лар ы-сы-рык ме-нен
а-лас-тайт.

к - з

А-лас, алас!
Эс-ки жыл кет-ти,
А-лас, а-лас!

З-С
z-c

за	зо	зу	зы	зи	зе
са	со	су	сы	си	се

аз-ас | зоо-соо
каз-кас | эз-эс

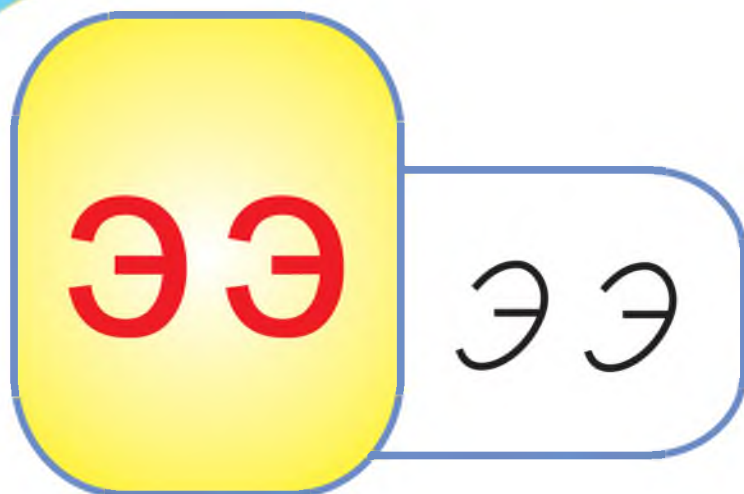

Мекенибиз – Ўз-бек-стан

Биз-дин Ме-көн – Ўз-бек-стан.
Ал – кооз, су-луу өлкө. Ўз-
бек-стан ө-зөн суу-лар-га, ту-
нук бу-лак-тар-га жа-на кел-
дөр-гө бай.

ЭЭН
ЭЭК
ЭЭр

ТЭЭ
бЭЭ
мЭЭ

ЖЭЭН
ТЭЭК

мЭЭ-лей
мЭЭ-рим

Э Э

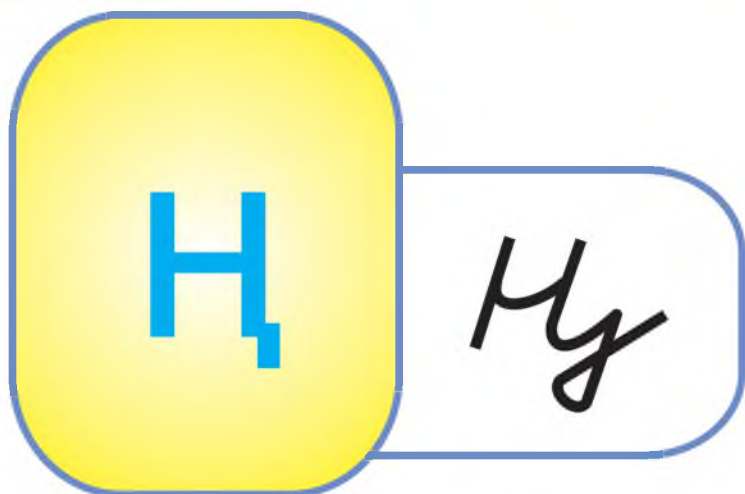
Э Э

Э Э е

Бул жээк. Биз жээк-ке бар-дык.
Ба-лык кар-ма-дык.
Жээк та-за. Мээ-рим жээк-тин
сү-рө-түн тарт-ты.

Ж □ □ Н - □ □ □ К

Д □ □ Н - □ □ □ - □ □ □ К

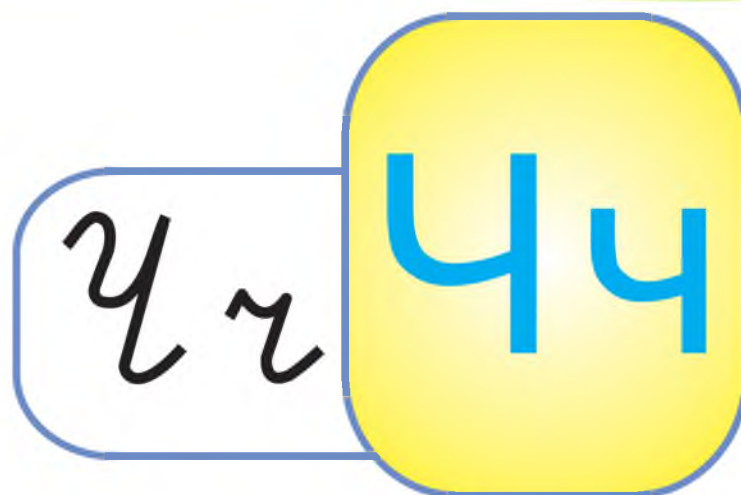

аң	дөң	жа-ңы	ка-раң-гы
эң	кең	жаң-гак	тоң-кул-дак
өң	көң	таң-гак	дөң-гө-лөк

Тоң-кул-дак

Тоң-кул-дак то-кой-дун да-ры-гө-ри. Ал, «Тоңк! Тоңк!» – дөп ка-ра-гай-ды курт-ку-мурс-ка-дан та-за-лайт. Тоң-кул-дак-тын ү-йү ка-ра-гай-дын ко-ңу-лун-да.

ч   -

ч -

ча	чо	чу	че	чи	чы

чал | ча-ка | чай-нөк
чөл | чү-кө | чир-кей

ч -

Да-ры чөп-төр

Биз-дин өл-кө-дө да-ры чөп-төр көп. А-лар-дын би-ри – чал-кан. Чал-кан көп ооруга даба. Чу-бак чөп-түн и-чинде ой-ноп жү-рүп: – Ой-ой, бу-тум, – дөп ый-лап кал-ды. А-па-сы чур-кап бар-са, чал-кан-га ти-йип ал-ган экен.

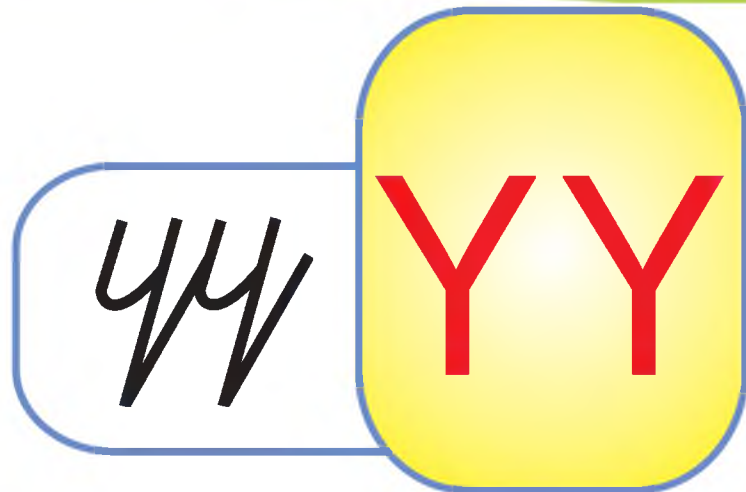
Кар алдындагы чымчыктар

Күчүк секирип ойноп жүрген. Бир кезде тайгаланып карга жыгылып калды.

Ал бутунун алдында бир нерсе кыймылдап жатканын сезет. Аңгыча күчүктүн айланасынан чымчыктар учуп чыгат. Алар чилдер эле. Күчүк коркуп кетет.

күү	түү	дүү
гүү	лүү	рүү

э-лүү | гүл-дүү | сүт-түү
 эп-түү | эл-дүү | эс-түү

Күү

Күү кан-дай пай-да бол-гон? Ил-ге-ри бир Кам-бар-кан ат-туу мер-ген-чи бол-гон э-кен. Ал бир кү-нү жа-гым-дуу үн у-гат. Жа-кын-дап ке-лип ка-райт. Үн бу-так-ка и-лин-ген и-че-ги-ден чы-гып жат-ка-нын ке-рет.

Кам-бар-кан и-че-ги-ни а-лып ба-рып та-за-лайт. А-ны жы-гач-ка бай-лап чертет. Ан-дан со-нун үн чыгат.

ша	шо	шу	шө	ши	аш	ош	уш	эш
шаа	шоо	шуу	шээ	шүү				

шар | ша-ты | ша-мал
шор | ка-мыш | аш-ка-бак

Та-быш-мак

Жатсаң-турсаң колунда,
Түшүрбөйсүң тагынып.
Ишти алып барасың,
Сен ошого багынып.

Түркүн түстүү ыраңы,
Гүлдөн гүлгө конушат.
Балдар кармап ойношот,
Бардык жерде болушат.

Ж-Ш

ж - ш

жа	жо	жу	жы	жи	же	жү	же
ша	шо	шу	шы	ши	ше	шү	ше

жар-шар | жат-шат | жым-шым
 жаш-шаш | жык-шык | жок-шок

Балдарга мен ыр жазам

Балдарга мен ыр жазам,
 Балдар менен сырдашам.
 Ырым жакса балдарга,
 Балдарга мен сырды ачам.

Балдар сырын айтышса,
 Катарлашып бир басам.
 Үнүм жакса балдарга,
 Обон созуп ырдашам.

же	л
	р
	м
	з
	т

Сайнидин Ишенов

Туулган жердин топурагы – алтын.

Х х

Х -

ах

хан

сах-на

ох

хор

пах-та

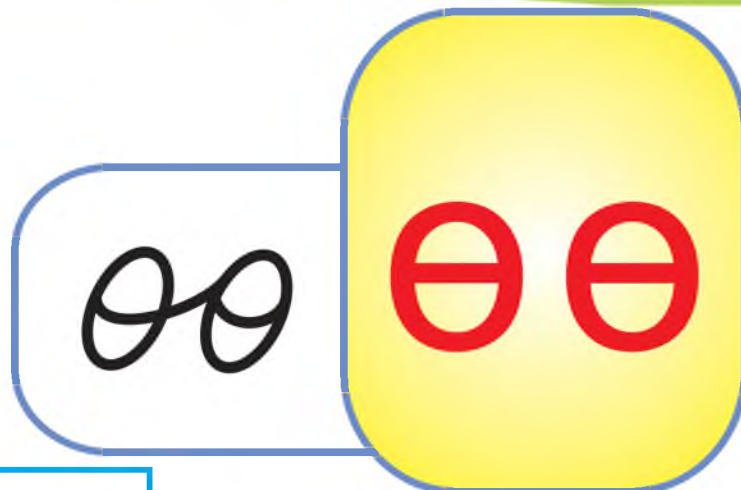
А-кыл-дуу кыз

Ил-ге-ри бир хан бол-гон экен.
Хан э-ли-не эки су-роо бе-рет.
Тат-туу-нун тат-туу-су эмне?
А-чуу-нун а-чуу-су эмне? Кырк
күн и-чин-де чече а-лыш-па-са
кыр-гын са-ла-рын ай-тат. А-быш-
ка-нын кы-зы а-та-
сына: – Сиз хан-га
ба-рып, таттуунун
тат-туу-су бала.
А-чуу-нун а-чуу-су
ажал бо-лот–деп
айтыңыз – дейт.

	ё	ё

кёё	тёё	дёё	жёё

мёёр	ё-гёё
мёёр-рө	э-кёё

	ё	ё		-			

Төө ме-нен бу-гу

Мур-да төө-нүн куй-ру-гу, мү-йү-зү бар э-көн. Бир кү-нү бу-гу кө-лип: – Мен ко-нок-ко ба-рам. Бир күн-гө мү-йү-зүң-дү бө-рө тур, – дөп мү-йү-зүн а-лып кө-төт. Ки-йин-ки кү-нү жыл-кы кө-лип, куй-ру-гун су-рап кө-төт. Бир кан-ча күн өт-сө да, а-лар кай-та-рып бөриш-пөйт. О-шөн-тип, төө кө-рүм-сүз бо-луп кал-ган э-көн.

В   -   -

В   -   -

ва-гон

ва-за

вок-зал

кон-верт

В -   -

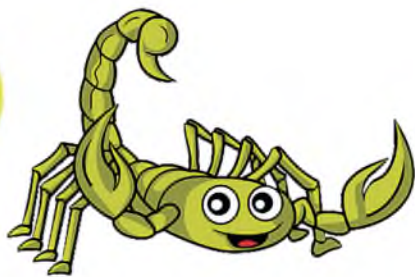
ви-та-мин

во-лей-бол

Вокзал

Биз темир жол вокзалына бардык. Вокзалда поезддер кеп экен. Вокзалдын ичи чоң, таза, кооз. Биз бешинчи вагонго чыктык. Атам вагондо Хива шаары жөнүндө айтып берди.

□ □ - я □

ая | у-ят | кы-як | та-як | ка-ры-я
уя | та-я | ту-як | а-яз | да-ры-я

Нияз менен пияз

Карасаңар Ниязды,
Аарчып жатып пиязды,
Көзүнөн жаш агыптыр.
Аны көрүп Турдубек,
Оозун ачып калыптыр.

– Ниязды урду пияз, – деп,
Тез жардамга чалыптыр.

Н. Минкара

та
ча

я

ян

Аяз кыз

са	як
та	
а	
кы	

ча-ян
ба-ян
ту-як
ма-як

тар-бия
сая-кат
кы-як
ту-ят

Уя

Уя жасап тактайдан,
Талга кагып байладым.
Кушту көрүп шаттанган,
Күттүм качан сайрашын.
Бул уяны байкады,
Кара чыйырчык мекендеп.
Күнү кечке сайрады,
Жайлуу уя экен деп.

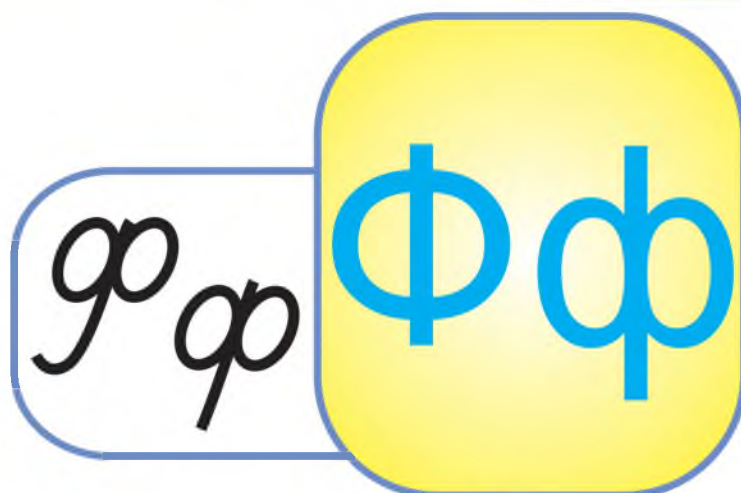
К. Баянбаев

ф   -   к

фер-ма
фут-бол

Фут-бол

Талаага чык, бол,
Ойнойбуз футбол.
Булчундар чыңалсын,
Машыксын бут, кол.
Жакшы бул футбол,
Упайын ут, бол.
Дарбаза оозунда,
Эң илгир куш бол.

ф   -   н

- л - ф

К. Жунусов

В-Ф
в-ф

ва	во	ву	вы
фа	фо	фу	фы

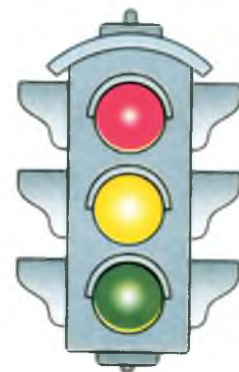
фор-ма | Ве-не-ра
фон-тан | Фа-ри-да

Достук

Фарида менен Венера дос. Алар чогуу окушат. Бир-бирине жардам беришет. Кечедо светофорога карап жүрүшет. Жумуш кылганда фартук тагышат. Фермага барып Фатима апага кол кабыш кылып турушат.

Светофор

Кесилиште өчүп күйет,
Светофор шам чырак.
Өтүш керек жашыл жарык,
Күйгөн кезде жаркырап.

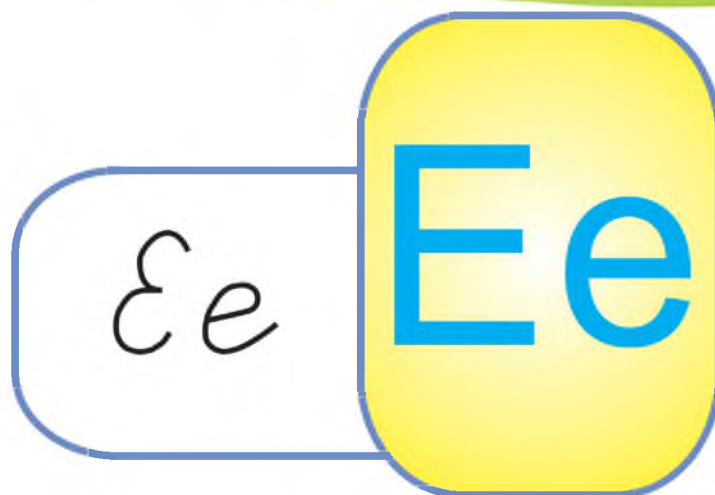

 Достуктун жолу — улуу жол.

□ □ - е

й э
е

чие

чи-ет

ки-ет

кыр-гы-ек

по-езд

ма-ек

Таенем

Менин таенем айыл-
да жашайт. Мен тае-
немди жакшы керем.
Ал мага кызыктуу жо-
мок айтып берет. Биз-ге тоонун
чиесин те-рип жегиле дейт.

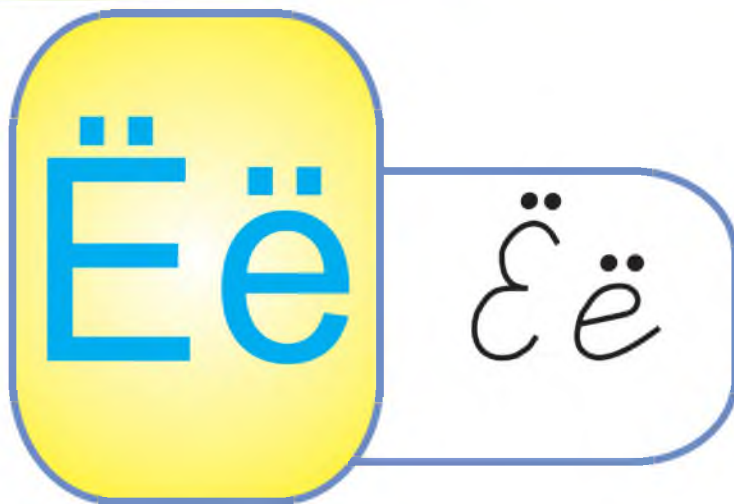

Бүгүн таенемдин туулган күнү.
Мен таенеме гүлден белек бер-
дим.

Карысы бардын — ырысы бар.

□ □ □ - □ ё □

ко-ён | мон-тёр
бо-ёк | шах-тёр

Коёнум

Коёнум, коёнум!
Капустага тойбодуң.
Көлөкөңдү тааныбай,
Коркоктугуң койбодуң.

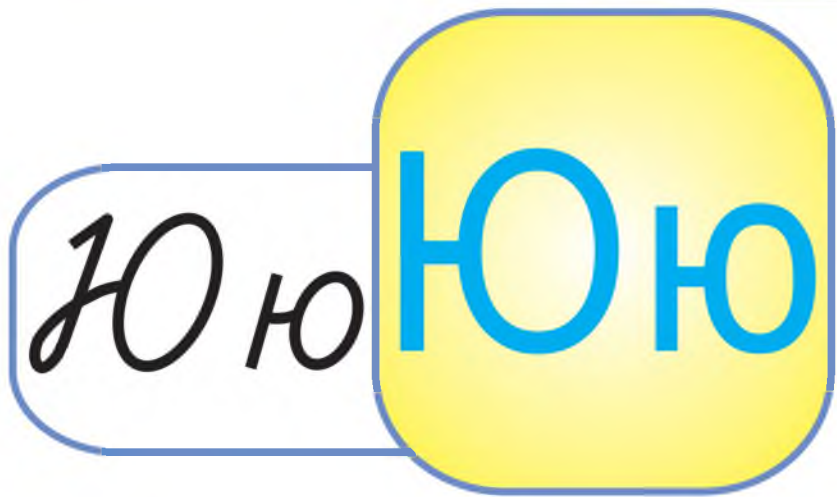
Коёнум, коёнум!
Так секирип ойногун.
Сабиз менен капуста,
Баарын эгип койгомун.

А. Токтомушев

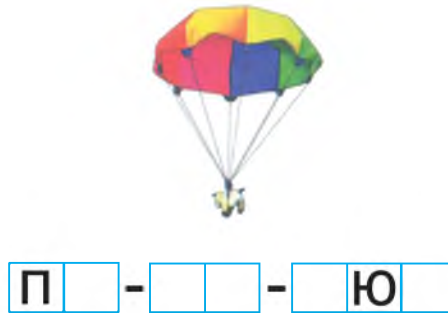
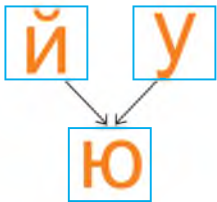

Ю -

бу-юм
ку-юн

п - - ю

Юбка

Апасы Самарага жаңы юбка алып келди. Ал юбканы көрүп, абдан кубанды. Самара юбканы кийди. Юбка тегерек болуп айланды. Анын юбкасында оюулар бар.

Кыз адеби кымбат.

Щ   -

ща	що	щу	щи	ще

Щ

Щёткалардын талашы

Тиш щётка:

– Тишке оору жугузбай,
Жууп турам тазалап.

Кийим щётка:

– Кийимдерди тазалайм,
Кир жугузбай кубалайм.

Бут щётка:

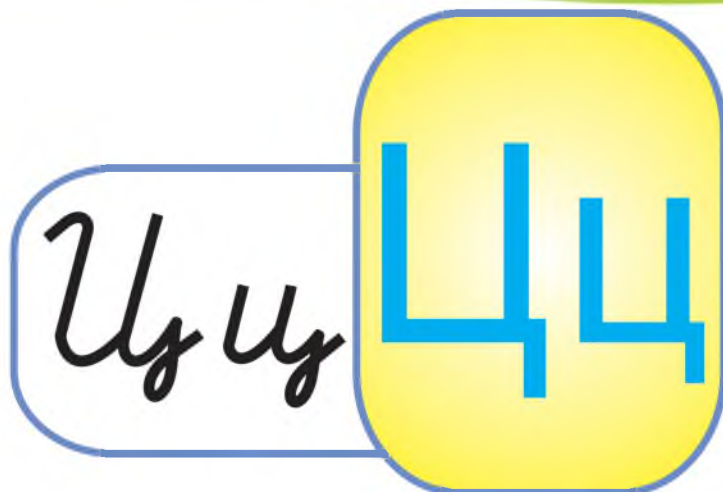
– Эшиктеги бут чанды,
Басып келет бут кийим,
Анын баарын тазалайм.

М - - Ц

ца	цо	цу
цаа	цоо	цуу

цех

цирк

це-мент

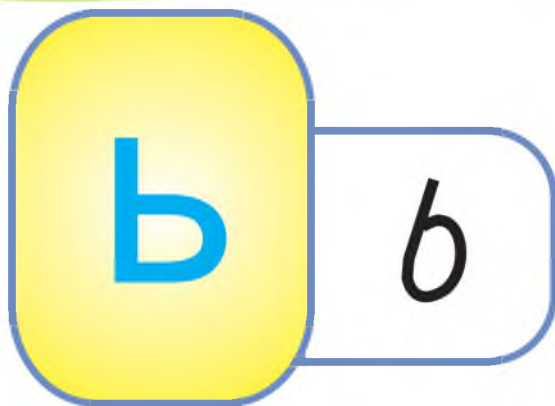
кон-церт

Циркте

Эжекебиз бизди циркке алып барды. Циркте аюуну кердүк. Аюу мо-тоцикл тепти. Кичинекей бала күчүк ойнотту. Аттар музыкага оюнга түшүштү. Маскара-поз баа-ры-бызды күлдүрдү. Биз цирктен көңүлдүү кайттык.

□ □ □ ь - □ □

конь-ки
аль-бом
ме-даль

ла-герь
фонарь
ян-варь

□ □ - □ □ □ ь

Дельфин

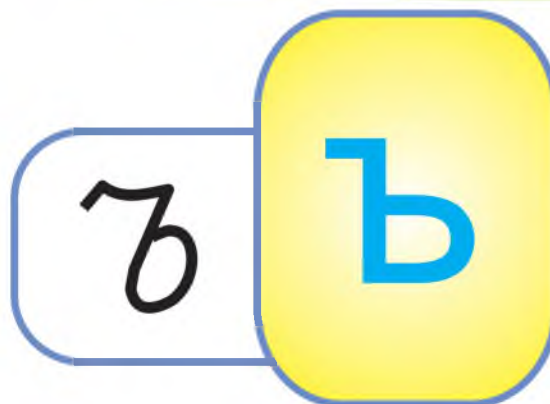
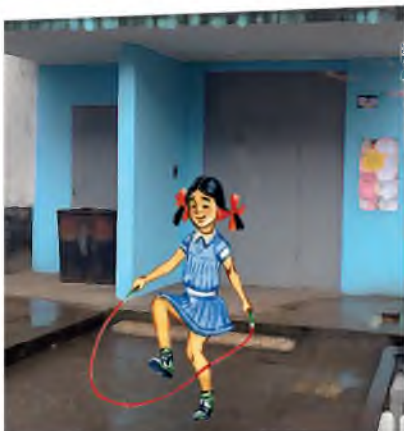
Дельфиндор сууда жашашат.
Алар акылдуу, боорукер. Чөгүп
бара жаткан адамга жардам
беришет. Дельфиндор ке-
мелерге жол керсөтүшет.

Үйрөнөм

Алгач кадам шилтеген,
Билимге дилгир баламын,
Компьютерди жаңыдан,
Үйренгөнү жатамын.

Подъ-ездде

Бул үй—төрт подъ-ездден турат. Подъ-ездде бардыгы он эки үй-бүлө жашайт. Алар бир-бири менен ынтымактуу. Балдары да чогуу ойношот. Ойноп жатканда өз тилдерин бир-бирине үйрөтүшөт. Бул подъ-езддеги балдар узбек, кыргыз, орус тилинде эркин сүйлөй алышат.

Үйрөнөм

Кыргыз тили эне тилим,
Өзбек тилин билемин.
Эми болсо англисчө,
Билсем деген тилегим.

А Л Ф А В И Т

Аа	<i>Аа</i>	Лл	<i>Лл</i>	Фф	<i>Фф</i>
Бб	<i>Бб</i>	Мм	<i>Мм</i>	Хх	<i>Хх</i>
Вв	<i>Вв</i>	Нн	<i>Нн</i>	Цц	<i>Цц</i>
Гг	<i>Гг</i>	ң	<i>ң</i>	Чч	<i>Чч</i>
Дд	<i>Дд</i>	Оо	<i>Оо</i>	Шш	<i>Шш</i>
Ее	<i>Ее</i>	Өө	<i>Өө</i>	Щщ	<i>Щщ</i>
Ёё	<i>Ёё</i>	Пп	<i>Пп</i>	Ъ	<i>ъ</i>
Жж	<i>Жж</i>	Рр	<i>Рр</i>	Ыы	<i>Ыы</i>
Зз	<i>Зз</i>	Сс	<i>Сс</i>	Ь	<i>ь</i>
Ии	<i>Ии</i>	Тт	<i>Тт</i>	Ээ	<i>Ээ</i>
Йй	<i>Йй</i>	Уу	<i>Уу</i>	Юю	<i>Юю</i>
Кк	<i>Кк</i>	Үү	<i>Үү</i>	Яя	<i>Яя</i>

Кыска үндүүлөр: **а, о, у, ы, ө, ү, э, (е), и**

Созулма үндүүлөр: **аа, оо, уу, ээ, өө, үү**

Каткалаң үнсүздөр: **к, п, с, т, ф, х, ц, ч, щ, ш**

Жумшак үнсүздөр: **б, в, г, д, ж, з, й, л, м, н, ң, р**

Йоттошкон тамгалар: **е, ё, ю, я**

«Алиппе» майрамы

Бүгүн биздин мектепте,
«Алиппөнин» майрамы.
Окуп калдым бүт таанып,
Отуз алты тамганы.

Алгач жүрсек апкаарып,
Анан көнө баштадык.
Жаңылмачка тил кенүп,
Жакшы ырларын жаттадык.

Көптү билдик көп окуп,
«Алиппе»менен достошуп.
Сөзимдөрди ойготту,
Оюбузга ой кошуп.

Сүйүктүү ушул «Алиппө»
Китептердин төл башы.
Жолуктурган дөөлөргө,
Жомогу бар кеп жакшы.

Б. Асаналиев

Ташкент

Ташкент – Ўзбекстандын борбору. Ташкент шаары аябай кооз. Анда кеп улуттуу элдер жашашат. Алар бир-бири менен ынтымактуу.

Ташкент шаарында бийик-бийик имараттар бар. Көчөлөрү көнөн. Жол жээктеринде түрдүү гүлдер отургузулган.

Ташкентте жол асты метросу иштейт. Метродо жүрүү ыңгайлуу.

Төрт мезгил

Жазды мактап тоскондой,
Ырдай бөрөт боз торгой.
Төрт түлүк мал төлдөшөт,
Айран, сүттү көлдөтөт.

Бөдөрлөнип жөр бөти,
Жашылданат көлбети.
Чымын, чиркей көпелек,
Учуп жүрөт көкөлөп.

Жамгыр жаап күз келди,
Жалбырактар күбүлөт.
Сары, кызыл жалбырак,
Бутубузга үйүлөт.

Мына, мына аппак кар,
Аппак карда алтын бар.
Жазда тердеп эришөт.
Жерге жашын төгүшөт.

Капар менен карга

Капар: – Карга, карга!

Бутуң үшүбөйбү карда?

Карга: – Кар-р, кар-р,

Капкара өтүгүм бар.

Капар: – Карга, карга!

Дагы кандай таптың арга?

Карга: – Тынымсыз басам, чокуйм,

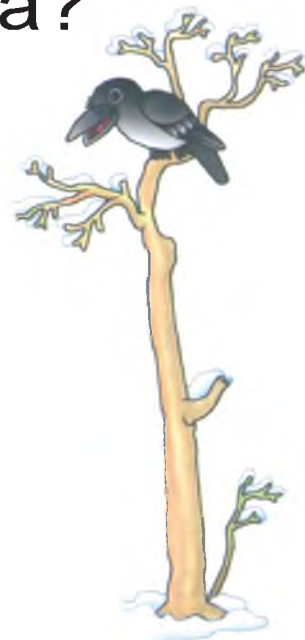
Тынч турган абалым чанда.

Капар: – Карга, карга!

Балдарың үшүбөйбү карда?

Карга: – Кар-р, кар-р,

Жылуу уясы бар жарда.

Алдар Көсө

Бир тыңсынган киши Алдар Көсөгө жолугуп: – Эй Алдар Көсө, кана, кыйын болсоң, мени алдачы – дептир. Алдар Көсө кеп ойлонуп турбастан:

– Атаң көрү, алдай турган баштыгым үйде калыптыр. Келе атыңды, – деп шаштырганда, ал макул болуп, атынан түшүп бериптир. Анда Алдар Көсө: – Эй, кишим, алдайт деген ушул! – деп чаап кеткен экен.

Сак күчүк

Айлана мөмирөп,
Ала-Тоо керилет.
Бөбөктөр, бөжөктөр,
Козулар, кулундар,
Уларлар, улактар,
Уйкуга берилет.
Бир гана сак күчүк,
Уктабайт керүнөт.

Т. Кожомбөрдиёв

Табышмактар

Өзү балбан алп айбан,
Арстан, жолборс айбыгат.
Канчалык чоң болсо да,
Чычкандан коркуп кайгырат.
(П..)

Болсо дагы терт буту,
Баспайт, бировок секирет.
Түндө чардайт курулдап,
Күндүз кайра бекинет.
(Б..а)

Кыргыз сүйгөн бул аспап,
Болсо дагы кичине.
Толгон күүнү батырып,
Келе жатат ичине.
(К...з)

Бышырса – аш болот,
Бышырбаса – куш болот.
(Ж.....а)

Карышкыр менен эчки

Карышкыр аскада оттоп жүргөн эчкини керет. Шилекейи агат. Ал аскага чыга албай турганын сизди. Анан эчкиге:

– Темен келип оттобойсуңбу! Жери түз, чебү ширин экөн, – дейт карышкыр.

– Ыракмат, Каке. Сен мени тойсун дөп чакырбай эле, өз кур-сагыңды ойлоп жатпайсыңбы, – деди эчки.

Л. Толстой

1. Карышкыр эчкини эмне үчүн чакырды?

2. Карышкыр кандай жаныбар?

3. Эчки эмне үчүн келбеди?

Көргөзмө

Шайыр көр-гөз-мө-гө бар-ды.
Көр-гөз-мө-дө боз үй, шыр-дак,
ки-йиз көр-дү. Ал а-па-сына:

– Бу-лар сиз жа-са-ган туш
ки-йиз-дөй кооз экөн, – дөди.

– Кызым, а-лар-дын эм-не-си
ок-шош?

– А-па, а-лар-дын ой-мо-су ок-
шош.

Бул биздин улуттук буюмдары-
быз.

Коён менен кирпичи

Бир күнү коён менен кирпичи жолугуп калат. Коён кирпичиден:

– Сенин кийгениң кандай тон? Ылгый эле тикенек го, – деп сурайт. Анда кирпичи:

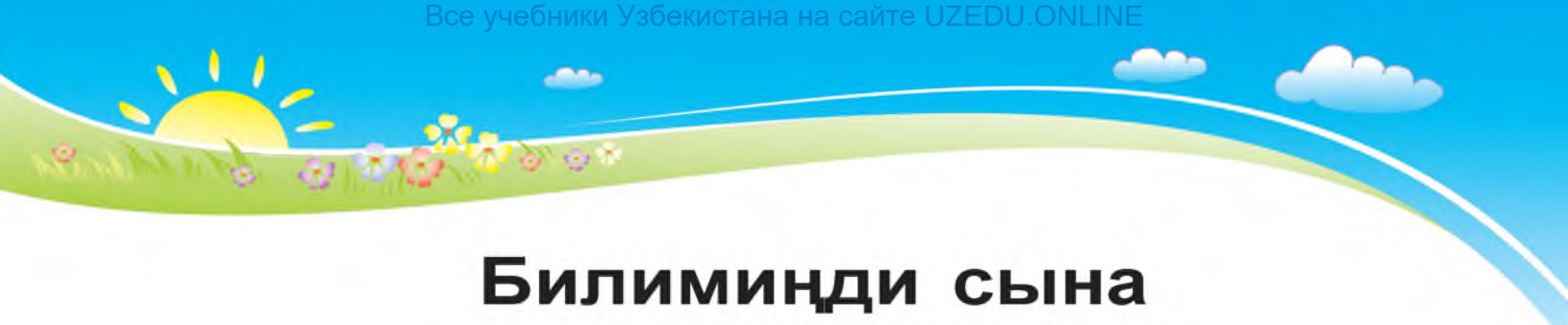
– Сенин айтканың туура, коён. Бирок менин тонум ит менен түлкүдөн сактайт. Ал эми сенин тонуң душмандан сактанууга жарайбы? – деди кирпичи.

Коён кирпичиге:

– Туура айтасың, досум. Менин тонум жука. Бирок кулактарым узун, алыстан угам. Өте күлүкмүн.

Мен чуркаганда. эч ким жете албайт, – деди.

Билиминди сына

1.Бир жумада канча кун бар?

- ☐ 2 кун
- ☐ 3 кун
- ☐ 5 кун
- ☐ 7 кун

2.Бир жылда канча ай бар?

- ☐ 30
- ☐ 12
- ☐ 14
- ☐ 10

3.Эгемендүүлүк майрамын качан белгилейбиз?

- ☐ 31-август
- ☐ 1-сентябрь
- ☐ 2-сентябрь
- ☐ 1-октябрь

Интернет

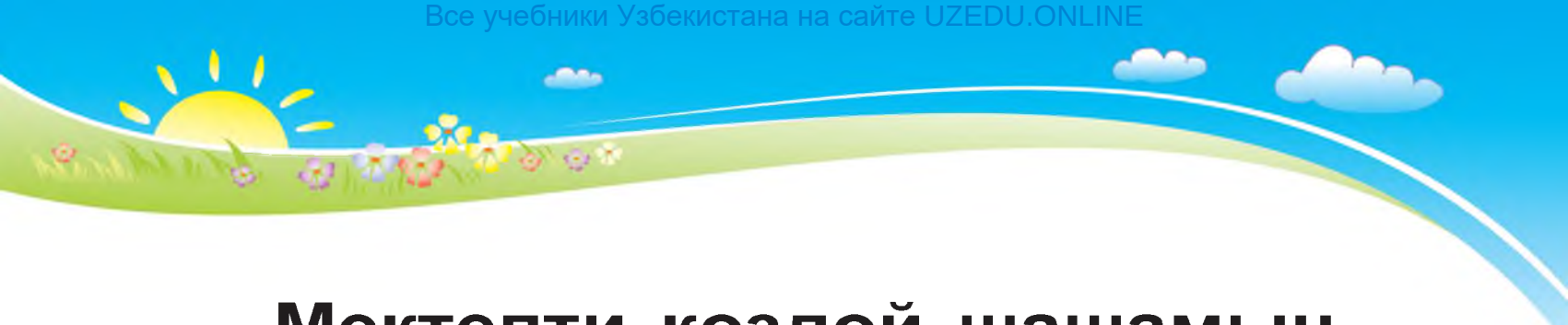
Кыдырамын күнүгө,
Булун – бурчун дүйнөнүн.
Балдар менен достошом,
Бирок өзүм үйдемүн.

Бардык жерден заматта,
Жаңылыкты угамын.
Жөр тыңшаган Маамыттай,
Бирок үйде турамын.

Калдыңарбы кызыгып,
Мунун сырын билсем деп.
Техника заманбап,
Анын аты – интернет.

Ы. Кадыров

Мектепти кездөй шашамын

Быйтың-быйтың басамын,
Мектепти кездөй шашамын.
Сабагымдан «беш» алып,
Кеңүлүмдү ачамын.

Отуз алты тамганы,
Оңой эле үйрендүм.
Сезүн окуп алиппенин,
Эжейимдей сүйледүм.

Январга жеткирбей,
Алиппени бүтүрдүм.
Эне тилди окуйм деп,
Кайра-кайра күтүндүм.

Ата-энеми кубантып,
«Беш» аламын дайыма.
Экинчиге мен кечем,
Келерки май айында.

Сайнидин Ишенов

Буудайдан нан жасалат

Биз буудай талаасына көлө жаттык.

Чоң атам:

— Сөн нандын кайдан пайда болорун билесиңби?

— Дүкенден алып келет.

— Дүкенгө кайдан алып барат?

— Билбейм.

— Эмесе угуп тур, береги буудай саргайып, бышат. Анан комбайн менен бастырабыз, кампага жөнөтөбүз. Ал жерден тегирменге салдырышат. Ун тартылат. Ундан нан бышырылып, силердин дүкөнгө түшөт. Билдиңби?

— Билдим, — дөдим.

Биздин дүкенгө нанды жөнөтүп жаткан чоң атам жана анын айылдаштары экенин түшүндүм.

М. Ормонбеков

Текстти оку, түшүнгөнүңдү айтып бер.

Суроо-жооп табышмак

Жумшактын жумшагы эмне?

– Кебез.

Катуунун катуусу эмне?

– Таш.

Кезектешип жарык берген эмне?

– Күн, Ай.

Мээрими менен нур берип, жылытып турган не болот?

– Күн.

Дүйнеде эмне күлүк?

– Ой.

Дүйнеде эмне таттуу?

– Уйку.

Баарынан эмне семиз?

– Баарынан жер семиз.

Ким сүйлөбөй окутат?

– Китеп.

Таш бака

Саякатчы таш бака,
Сахарага барыптыр.
Чөлдөн ысык өтөт дөп,
«Чөйчөк» кийип алыптыр.
Сайран куруп бир далай,
Таң-тамаша салыптыр.
Анан далай жылдан соң.
Ал таш бака карыптыр.
А «чөйчөгү» жонунан,
Түшпөс болуп калыптыр.

И. Токтогулов

Буту бар, башы бар,
Үстүндө ташы бар.

Жаңылбай бат айт

Апал сулуубу?
Үсөн улуубу?
Үпел сулуубу?

Асан менен ким эгиз?
Апал менен ким эгиз?
Үсен менен ким эгиз?
Үпел менен ким эгиз?

Арала балам, араала,
Атаңа бир аз карала.
Сен аралабаганда,
Ким арааламак эле.

Апам алмадан үчтү үздү,
Алмуруттан үчтү үздү.
Жетпегенин күбүсе,
Жерге баары түз түштү.

Топмун, топмун деп бака

Топмун, топмун деп бака,
Ыргып түштү баткакка!
Эртең менен кийгизген,
Эмне болду ак жака?

Бак – бак,
Бак – бак, бак, бака,
Ойнобойт балдар баткакка.
Кийимдерин булгабай,
Жүрүшөт дайым таптаза.

К. Жунусов

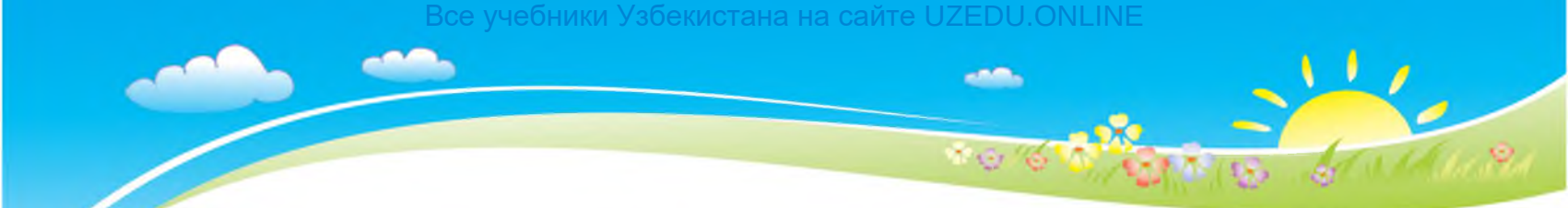
Тамга ырлар

Алфавиттин башаты
«А» тамгадан башталат.
Ата, апа ыйык сез,
«А» тамгада айтылат.

Билек түрүп баатырларча,
«Б» тамгасы боломун.
Жакшы окуп келечекте,
Билим алуу тилегим.

Гүлзар ичин аралап,
Гүлдер төрип жүремүн.
«Г» тамгасын үйренүп,
Гүлдүн түрүн билемин.

«Д» деген тамга мен болом,
Достукту бекем колдогон.
Душманды чектен өткөзбей,
Эр болом мекен коргогон.

Жаа сыяктуу ийилген,
«Ж» тамгасын билип ал.
Жыргалдуу кең заманда,
Жакшы окуп, билим ал.

«З» тамгадан башталган,
Зулфия акын эжем бар.
Ыр жазууну ойлосоң,
«З» тамганы билип ал.

«Й» тамгадан башталган,
Сез жок экен кыргызда.
Ай дегенде бар экен,
«Й» жок экен жылдызда.

Кийим кийип калыңдап,
Канат кайда камынат.
Карасаңар баарына
«К» тамгасы жазылат.

А. Тойчубаева

Ю 56 **Юнусалиева А., Тойчубаева А.**

Алиппе: Жалпы орто билим берүүчү мектептердин
1-классы үчүн окуу китеби. А. Юнусалиева, А. Тойчубаева. –
6-басылышы. – Т.: «Sharq» 2019. – 80 б.

O'quv nashri

АБИБА ЮНУСАЛИЕВА, АЙСУЛУУ ТОЙЧУБАЕВА

ALIFBE

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
1-sinfi uchun darslik

(Qirg'iz tilida)

Oltinchi nashr

Редакторлору: Г. Ералиева, Э. Бозоров
Керкем редактору Б. Бобожонов
Техник редактору Д. Уткурбекова
Компьютерде даярдаган М. Атхамова

Басма лицензиясы AI №201.28.08.2011.

2020-жылы 27-апрелда басууга уруксат этилди.
Форматы 60x90 $\frac{1}{8}$. Офсеттик кагаз.
Арип түрү «Arial». Кегл 27. Офсеттик басма.
Шарттуу басма табагы 10,0. Учёттук басма табагы 9,52.
Нускасы 812. Келишим № 901.

**«Sharq» басма-полиграфиялык акционердик компаниясынын
басмаканасында басылды. 100000. Ташкент шаары,
Буюк Турон көчөсү, 41.**

Сатууга тыюу салынат

РМКФ

АЛИППЕ

А

Б

В

Г

Д

Е

Ё

Ж

З

И

Й

К

Л

М

Н

Њ

О

Ө

П

Р

С

Т

У

Ү

Ф

Х

Ц

Ч

Ш

Щ

Ъ

Ы

Ь

Э

Ю

Я

